

หมอดูและหมอนวด: ทอระบายความเครียดและความใคร่ของสังคมไทย

Astrologer and masseuse : Liberate tension lust in Thai social

รัตนะ บัวสนธ์¹, เอี่ยมพร หลินเจริญ², ชำนาญ ปานางษ์³, ปริญญ์ จิตรโคตร⁴,
เบญจวรรณ อินต๊ะวงศ์⁵, ปานจิตร์ สุกุมาลย์⁶, รักษิณี จิตรอารี⁷

Rattana Buosonte, Aumporn Lincharearn, Chamnan Panawong, Parinya Jitkhot
Benjawan Intawong, Panjitr Sukumal, and Raksiri Jitaree

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ หมอดูเหตุจูงใจในการให้บริการหมอดูและหมอนวด ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ และเพื่อสังเคราะห์ปัจจัยร่วมและปัจจัยต่างของอาชีพหมอดูและหมอนวด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนการศึกษาพหุกรณี โดยศึกษากรณีศึกษา 3 กรณี ได้แก่ หมอดู หมอนวดแผนไทยและหมอนวดอบ อบ นวด โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการสร้างข้อสรุปอุปนัย การวิเคราะห์ตีความ และการวิเคราะห์ส่วนประกอบ ผลการวิจัยพบว่า หมอดู หมอนวดแผนไทยและหมอนวดอบอบนวด มีมูลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพเหมือนกัน คือ ความต้องการมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว ส่วนในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพหมอดู หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอบ อบ นวด มีความรู้สึกพึงพอใจและเห็นคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่ออาชีพของตนในทิศทางบวกด้วยกันทั้งสิ้น ด้านมูลเหตุจูงใจในการให้บริการหมอดูและหมอนวด พบว่า ผู้ให้บริการหมอดู หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอบ อบ นวด มีลักษณะที่เหมือนกัน คือ ใช้บริการเพื่อต้องการการผ่อนคลายซึ่งอาจจะมีแตกต่างกันบ้าง คือ ผู้ให้บริการหมอดูและหมอนวดอบ อบ นวดนั้นเน้นที่ต้องการการผ่อนคลายทางด้านจิตใจ ส่วนผู้ให้บริการหมอนวดแผนไทยนั้นเป็นความต้องการผ่อนคลายทางด้านร่างกาย และการรักษาอาการเจ็บปวด ส่วนด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการนั้น พบว่า หมอดูกับผู้รับบริการนั้นจะมีความผูกพันกันมากที่สุด ส่วนหมอนวด อบ อบ นวดกับผู้รับบริการจะมีความผูกพันกันน้อยที่สุด กล่าวคือ ผู้ให้บริการหมอดูจะมีความรู้สึกเชื่อมั่นนับถือหมอดู และหมอดูเองจะมีความรู้สึกอยากช่วยเหลือและให้สารสนเทศที่เป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่ผู้รับบริการ ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างหมอนวดแผนไทยกับผู้รับบริการนั้นจะมี 2 ลักษณะ ซึ่งแบบแรกเป็นแบบห่างเหิน จะพบกรณีผู้รับบริการใหม่หรือผู้รับบริการที่มานวดแบบนาน ๆ ครั้ง ลักษณะการพูดคุยทักทายตามมารยาท ส่วนแบบที่ 2 เป็นแบบสนิทสนม ซึ่งจะพบกรณีผู้รับบริการประจำซึ่งลักษณะการพูดคุยจะเป็นการคุยกันอย่างสนิทสนม ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างหมอนวด อบ อบ นวดกับผู้รับบริการนั้นมีลักษณะเป็นแบบชั่วคราว จะมีปฏิสัมพันธ์กันเพียงช่วงเวลาที่ได้รับบริการซึ่งถือเป็นการให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ : หมอดู/ หมอนวดแผนไทย/ หมอนวดอบ อบ นวด

¹ ศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ ดร., อาจารย์สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁴ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁵ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁶ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁷ นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Abstract

This research aimed to investigate motivation, self-esteem and attitude to the occupation, motivation for using service, social interaction between servant and customers. And to synthesize the factors classified to the same and different. The methodology of this research is qualitative research in multiple case studies research design, consists of three cases: an astrologer, a traditional masseuse and a parlour - masseuse. The methods of research were participant observation and nonstructure interview. Information's verification by triangulation. Data were analyzed by the analytic induction, interpretation and componential analysis.

The findings revealed that the same motivation to the occupation is for earnings. In terms of self-esteem and attitude to the occupation found that all three cases had a feeling of satisfaction and attitudes both to themselves and their occupations in a positive direction. In motivations for using service found that the customers were used for relaxation, which may be different that astrologer's customers and traditional masseuse's customers focuses on relaxing in the mind but a traditional masseuse's customers focuses on relaxing in the body and treatment of pain. In social interaction between servant and customers found that the most familiarity is social interaction between an astrologer and his customers and the least is social interaction between a parlour - masseuse and her's customers.

Keywords: an astrologer/ a traditional masseuse/ a parlour – masseuse

บทนำ

อาชีพหมอดูเป็นอาชีพที่มีบทบาทและกระทบต่อหลายส่วนทั้งบทบาทต่อตัวหมอดูเอง บทบาทต่อผู้รับบริการ บทบาทต่อสังคม และอื่น ๆ (กัญช์ ศศิธร, 2541, หน้า 42) และนอกจากนี้ กัญช์ ศศิธร (2541, 33) ได้แบ่งกลุ่มหมอดู ตามความเชื่อ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มความเชื่อที่ว่าหมอดูเป็นเรื่องของสติปัญญาจะเป็น ซึ่งเหตุการณ์จะเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ ซึ่งกลุ่มนี้ไม่สนใจเรื่องพิธีกรรมและไสยศาสตร์ แต่จะให้ความสำคัญของการตีความหมายตามกฎเกณฑ์ของวิชาโหราศาสตร์เท่านั้น 2) กลุ่มความเชื่อที่ว่าทำนายการพยากรณ์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งนับถือพุทธ พราหมณ์ และผีสงเทวดา ซึ่งถือว่าการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นผลมาจากกรรมติดตัว โดยกรรมจะเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของชีวิตทั้งทางดีและทางร้าย กลุ่มความเชื่อกลุ่มนี้จึงพยายามเชื่อมโยงบาปและบุญเข้าด้วยกัน 3) กลุ่มความเชื่อที่ว่าหมอดูเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์และสิ่งลึกลับ กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และลัทธิทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อตั้งแต่เดิม

ก่อนที่จะมีศาสนาพุทธเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย และนอกจากนี้แบบแผนและวิธีการของหมอดูนั้นมักแตกต่างกันออกไป ได้แก่ การดูดวง การดูบุคลิกลักษณะ การดูเรื่องความฝัน การดูลายมือหรือหัตถศาสตร์ การดูฤกษ์ยาม การดูกราฟชีวิต การดูไฟ การดูเรื่องการเสี่ยงทาย และการดูลายมือหรือลายลิจิต ซึ่งในการทำนายของหมอดูส่วนมากจะไม่ใช้เพียงวิธีใดวิธีหนึ่งในการทำนาย แต่จะใช้หลายวิธีประกอบกัน ซึ่งแล้วแต่ความเชื่อของหมอดูแต่ละคน

การนวด (massage) เป็นศาสตร์และศิลป์เพื่อรักษาความเจ็บป่วยมายาวนานในทุกสังคม เช่นสังคมตะวันตก Hippocrates (460-380 ก่อนคริสตกาล) ได้กล่าวถึงการนวดข้อไหล่หลุดและให้ลูกศิษย์เรียนรู้การนวด ทำให้มีผู้ศึกษาจนกลายเป็นศาสตร์การนวดแบบสวีดิช (Swedish massage) และมีการจัดพิมพ์คู่มือการนวดแบบสวีดิช ในปี ค.ศ. 1895 ต่อมานักวิชาการตะวันตกหลายท่าน ขยายการนวดเป็นศาสตร์การนวดในสาขากายกายบำบัด (physical therapy) การนวดจึงได้รับการพัฒนาและผสมผสานเทคนิคหลายชนิดร่วมกัน กลายเป็นวิธีการรักษาที่เป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ปัจจุบัน

การนวดแบบดั้งเดิมของชาวตะวันตกได้เข้าไปผสมผสานในการปรับกระดูกสันหลัง(chiropracty) การรักษาโรคกระดูก (osteopathy) การนวดเท้า (reflexology) การรักษาทางกาย (body therapy) และในสังคมตะวันออก พัฒนาการของการนวดก็ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เช่นการนวดแบบจีน (Chinese massage) และการนวดแบบญี่ปุ่น (Shiatsu massage และ Acupressure) ให้ประโยชน์ต่อการส่งเสริม สุขภาพและการรักษาความเจ็บป่วยของสมาชิกในสังคม และนอกจากนี้ในสังคมไทย มีการนวดแผนไทยซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านาน มีประโยชน์ทั้งการผ่อนคลายร่างกาย จิตใจ บำบัดโรค และฟื้นฟูสุขภาพ ประกอบกับในปัจจุบันการนวดได้รับความนิยมไปทั่วโลก และรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญ โดยกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา จัดตั้งกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกขึ้น มีการเปิดหลักสูตรจัดทำมาตรฐานต่างๆเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหมอนวดแผนไทย ทั้งของผู้ให้บริการนวดและสถานประกอบการนวดแผนไทย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและยกระดับสู่สากล ซึ่งปัจจุบันธุรกิจเกี่ยวกับการนวดได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ในอดีตหมอนวดแผนไทยมักจะเป็นผู้สูงวัย แต่ในปัจจุบันได้กลายมาเป็นอาชีพในการบริการที่ได้รับความนิยมมาก ระดับการศึกษาที่ไม่เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพนี้ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ การนวดในรูปแบบที่มีหญิงบริการทางเพศแบบแฝงซึ่งจะเห็นได้จากสถานบริการอาบ อบ นวดต่างๆ และอีกรูปแบบหนึ่งคือการนวดในศูนย์บริการนวดแผนไทย ซึ่งเป็นสถานบริการหัตถเวชทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน(คะแนน พวงมาลัย, 2548) ซึ่งการนวดในรูปแบบนี้มีวัตถุประสงค์ของการนวดเพื่อเป็นการรักษาโรค หรือบรรเทาความปวดเมื่อย

จากความเป็นมาและความสำคัญของอาชีพหมอนวดและหมอนวดจะเห็นว่าอาชีพหมอนวดและหมอนวดนั้นมีความสำคัญกับสังคมไทยเนื่องจากเป็นอาชีพที่กำลังได้รับความนิยม จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษามูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจประกอบวิชาชีพหมอนวดและหมอนวด การเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ มูลเหตุจูงใจในการใช้บริการหมอนวดและหมอนวดของผู้รับบริการ กระบวนการฝึกอบรมและกระบวนการขัดเกลาเพื่อเข้าสู่อาชีพ เทคนิควิธีการต่าง

ๆ ของหมอนวดและหมอนวด รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหมอนวดกับผู้ให้บริการรวมทั้งบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหมอนวดกับผู้ให้บริการ รวมทั้งบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเงื่อนไขและแรงจูงใจที่มีส่วนผลักดันให้เกิดความเชื่อถือในคำพยากรณ์ของหมอนวดหรือการมาใช้บริการหมอนวด ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาหมอนวดในศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแผนไทย หมอนวดในสถานบริการอาบ อบ นวด และหมอนวดอาชีพ โดยใช้แบบแผนการวิจัยการศึกษาพหุกรณี ซึ่งเป็นแบบแผนที่มุ่งศึกษากรณีตั้งแต่สองกรณีขึ้นไป โดยที่กรณีเหล่านั้นใช้ศึกษาหาคำตอบในปัญหาวิจัยเดียวกัน และกรณีต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาจะอยู่ภายในบริบทที่คล้าย ๆ กัน ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายของแบบแผนการวิจัยเพื่อการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกรณีศึกษาทั้งหลาย ความรู้ข้อค้นพบที่ได้จากแบบแผนการวิจัยแบบนี้จะนำไปสู่การสรุบทฤษฎีจากพื้นที่ เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีลักษณะนำไปสรุปอ้างอิงที่มีความเป็นนัยทั่วไป (Generalizability) (รัตนะ บัวสนธ์, 2552, หน้า 47)

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพของหมอนวดและหมอนวด
2. เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพของหมอนวดและหมอนวด
3. เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจในการใช้บริการหมอนวดและหมอนวด
4. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ
5. เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยร่วมและปัจจัยต่างของอาชีพหมอนวดและหมอนวด

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกสนามการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาผู้ประกอบการอาชีพหมอนวด

ดู หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 3 กรณี คือ

1. ร้านหมอดูแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาผู้ประกอบการอาชีพหมอดู
2. ศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อศึกษาผู้ประกอบการอาชีพหมอนวดแผนไทย
3. สถานบริการอาบ อบ นวดแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาผู้ประกอบการอาชีพหมอนวดอาบ อบ นวด

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการ เป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดทีละกรณีศึกษา ตาม 6 ขั้นตอน

1. กรณีศึกษาหมอดู ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นที่ 1 การเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย โดยผู้วิจัยทำการสอบถามข้อมูลจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีบ้านพักอาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกและเคยใช้บริการหมอดูเกี่ยวกับร้านหมอดูในจังหวัดพิษณุโลกว่ามีหมอดูกี่แห่ง ตั้งอยู่ตรงไหนและแห่งใดที่ตนนิยมไปใช้บริการมากที่สุด หลังจากทำการสอบถามข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจข้อมูลสนามวิจัยในเบื้องต้น ผู้วิจัยเข้าไปในฐานะผู้ใช้บริการหมอดูแห่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นร้านหมอดูที่ตนให้ความนิยมไปใช้บริการบริเวณพระราชวังจันทน์ ผู้วิจัยเข้าไปใช้บริการหมอดูให้ทำนายดวงชะตาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการเลือกร้านหมอดู ซึ่งการพิจารณาคือเลือกร้านหมอดูที่มีอัตราดีและมีคามยินดีที่จะให้ข้อมูลในการทำวิจัย ซึ่งร้านหมอดูแห่งนี้เป็นร้านที่ได้รับความนิยมมากในแต่ละวันมีลูกค้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมากต้องหยิบบัตรคิวก่อนเข้าไปใช้บริการ และบุคลิกลักษณะของหมอดูเป็นคนค่อนข้างปิดจึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถทำการเก็บข้อมูลได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจเลือกร้านหมอดูที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันเป็นสนามวิจัย หลังจากการไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเลือกสนามวิจัย ก่อนการเข้าสนามวิจัยผู้วิจัยได้จัดเตรียมข้อคำถามตามประเด็นที่ต้องการศึกษาในเบื้องต้น รวมทั้งกล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็ก เป็นต้น

1.2 ขั้นที่ 2 การเข้าสนามวิจัย ผู้วิจัยเข้าสนามวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลหมอดู จังหวัด

พิษณุโลก เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึง มิถุนายน 2556 ซึ่งเข้าไปในฐานะผู้ใช้บริการซึ่งเป็นการปกปิดบทบาทที่แท้จริงกับบุคคลต่าง ๆ ในสนามวิจัย ซึ่งในการเข้าสนามวิจัยครั้งแรกใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมอย่างไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยเข้าไปพร้อมกัน 2 คน โดยมีผู้วิจัยคนแรกเป็นผู้ใช้บริการหมอดู และผู้วิจัยคนที่ 2 เป็นผู้สังเกตการณ์และสัมภาษณ์บางประเด็นเกี่ยวกับจำนวนผู้ใช้บริการ รายได้ ซึ่งในการเข้าสนามวิจัยในครั้งแรกนี้ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพของสนามการวิจัยและการทำแผนที่ทางกายภาพของสนามการวิจัย และเน้นการสร้างความสัมพันธ์สนมไว้วางใจระหว่างตัวผู้วิจัยและหมอดู ยังไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นการศึกษาเท่าไรนัก

1.3 ขั้นที่ 3 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลภาคสนามหมอดู พระราชวังจันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกนั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Nonstructure Interview)

1.4 ขั้นที่ 4 การกำหนดผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในกรณีหมอดู ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) หมอดู ซึ่งเป็นหมอดูบริเวณพระราชวังจันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยเลือกศึกษากรณีศึกษาหมอดูลายมือ ชื่อ “ลุงยศ” (นามสมมติ) และหมอดูไฟยิปซี ชื่อ “ลุงหวาด” (นามสมมติ) 2) ผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นผู้มาใช้บริการหมอดู บริเวณพระราชวังจันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) นั่นคือ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้มาใช้บริการหมอดูที่ผู้วิจัยพบเจอในระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัย และผู้ให้บริการหมอดูโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้วิจัยรู้จักและคุ้นเคย

1.5 ขั้นที่ 5 เครื่องมือและเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือและเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาหมอดู ได้แก่ 1) ตัวผู้วิจัย โดยทำการสังเกตและสัมภาษณ์ หมอดูและผู้ให้บริการ ของร้านหมอดูบริเวณพระราชวังจันทน์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง 3) เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่

ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3.1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยทำการสังเกตหมอดูและผู้ให้บริการ 3.2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ หมอดูและผู้ให้บริการ ดังนี้ 3.2.1) สัมภาษณ์หมอดู เกี่ยวกับภูมิหลังของหมอดู มูลเหตุแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ และการเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพหมอดู 3.2.2) สัมภาษณ์ผู้ให้บริการ เกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ให้บริการ มูลเหตุจูงใจในการมาให้บริการ และในประเด็นที่ต้องการตรวจสอบยืนยันข้อมูล

1.6 ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาหมอดู ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้ 1.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) 1.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) 1.3) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) 2) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปอุปนัย (Analytic Induction) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 2.1) การวิเคราะห์ขั้นต้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามการวิจัย ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อกรองและจัดระบบข้อมูลตามประเด็นต่างๆ 2.2) การวิเคราะห์ตีความ การวิเคราะห์ในขั้นนี้กระทำการเพื่ออธิบายข้อมูลที่เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่สนใจศึกษาของหมอดู ซึ่งต้องอาศัยกรอบทฤษฎีที่กำหนดไว้ในบทที่ 2 ช่วยในการตีความแล้วทำการเชื่อมโยงข้อมูลและลดทอนอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่นำมาพรรณนาเป็นระบบระเบียบง่ายต่อการเข้าใจ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย 2.3) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ส่วนประกอบของข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ตีความจากกรณีศึกษาหมอดูหมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด โดยมุ่งหาคุณสมบัติของส่วนประกอบของข้อมูลแต่ละชุดแล้วนำคุณสมบัติของส่วนประกอบของข้อมูลมาเปรียบเทียบเพื่อหาลักษณะร่วมที่เหมือนกันและแตกต่างกัน หลังจากนั้น

จึงทำการสรุปบรรยายให้เห็นถึงความหมายของข้อมูลเหล่านั้น

2. กรณีศึกษาหมอนวดแผนไทย ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

2.1 ขั้นที่ 1 การเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย
ในการเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย ศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อศึกษาหมอนวดแผนไทยนั้นในอันดับแรก ผู้วิจัยเข้าไปสอบถามเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับวัน เวลาในการให้บริการ รวมไปถึงค่าใช้จ่าย และการนัดหมายในการใช้บริการ โดยเข้าไปในฐานะผู้ให้บริการและแจ้งความประสงค์ว่าจะมาวัดแต่วินิจฉัยยังไม่สะดวกที่จะนัดเพียงแต่มาสอบถามรายละเอียดก่อน เจ้าหน้าที่ให้หมายเลขโทรศัพท์ และแนะนำว่าถ้าจะมานวดสามารถโทรจองวันและเวลานวดล่วงหน้าได้ ส่วนค่าใช้จ่ายไม่ต้องเสียเพราะเป็นข้าราชการสามารถเบิกแบบจ่ายตรงได้

หลังจากการไปสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้บริการนวดแผนไทย และก่อนการเข้าสนามวิจัยในครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้จัดเตรียมข้อคำถามตามประเด็นที่ต้องการศึกษาในเบื้องต้น รวมทั้งกล้องถ่ายรูปและที่สำคัญคือประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์บริการนวดแผนไทย โดยการโทรจองเวลานวด

2.2 ขั้นที่ 2 การเข้าสนามวิจัย ผู้วิจัยเข้าสนามวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนวดแผนไทย ศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยเข้าสนามวิจัยเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง มิถุนายน 2556 ซึ่งเข้าไปในฐานะผู้ให้บริการซึ่งเป็นการปกปิดบทบาทที่แท้จริงกับบุคคลต่าง ๆ ในสนามวิจัย ซึ่งในการเข้าสนามวิจัยครั้งแรกในวันอาทิตย์ที่ 20 ตุลาคม 2555

2.3 ขั้นที่ 3 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลภาคสนามการนวดแผนไทย ศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.4 ขั้นที่ 4 การกำหนดผู้ให้ข้อมูล การกำหนดผู้ให้ข้อมูลในกรณีหมอนวดแผนไทย ในครั้งนี้ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) หมอนวด ซึ่งเป็นหมอนวดในศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก

จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเลือกศึกษากรณีศึกษาหมอนวดแผนไทย ชื่อ “พื้ง” (นามสมมติ) 2) ผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นผู้มาให้บริการนวดในศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ นั่นคือ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้มาให้บริการนวดที่ผู้วิจัยพบเจอในระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัย 3) เจ้าหน้าที ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ทำหน้าที่ในการลงประวัติผู้ป่วยก่อนการนวด

2.5 ขั้นที่ 5 เครื่องมือและเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือและเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาหมอนวดแผนไทย ได้แก่ 1) ตัวผู้วิจัย โดยทำการสังเกตและสัมภาษณ์ หมอนวดแผนไทย ผู้ให้บริการ และเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการนวดแผนไทย โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง 3) เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3.1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยทำการสังเกตหมอนวด ผู้ให้บริการ และเจ้าหน้าที่ 3.2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์หมอนวด ผู้ให้บริการ และเจ้าหน้าที่ ดังนี้ 3.2.1) สัมภาษณ์หมอนวด เกี่ยวกับภูมิหลังของหมอนวด มูลเหตุแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ และการเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพหมอนวด 3.2.2) สัมภาษณ์ผู้ให้บริการ เกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ให้บริการ และมูลเหตุจูงใจในการมาให้บริการ 3.3.3) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับการบริหารจัดการของศูนย์บริการนวดแผนไทย และในประเด็นที่ต้องการตรวจสอบยืนยันข้อมูล

2.6 ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาหมอนวดแผนไทย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ดังนี้ 1.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 1.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปอุปนัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 2.1) การวิเคราะห์ขั้นต้น 2.2) การวิเคราะห์ตีความ 2.3) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ

3. กรณีศึกษาหมอนวดอาบ อบ นวด ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ขั้นที่ 1 การเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย การเตรียมตัวเข้าสนามวิจัย ผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลสถานอาบ อบ นวด ในจังหวัดพิษณุโลก จากอินเทอร์เน็ต และสอบถามจากเพื่อนของผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยเข้าไปสำรวจสถานบริการในฐานะผู้ใช้บริการ

หลังจากการสำรวจสถานบริการ อาบ อบ นวด ทั้งสองแห่ง ผู้วิจัยเลือกสนามวิจัยที่มีที่ตั้งอยู่บริเวณสามแยกเรือนแพ ถนนเอกาทศรถ เพราะเป็นสถานบริการที่มีบริเวณที่ตั้งที่เด่นชัดที่สุด เพราะตั้งอยู่ริมถนน มีพนักงานนวดจำนวนมาก ลูกค้าเข้ามาใช้บริการอยู่ตลอดเวลา มีบริเวณจอดรถกว้างขวาง ไม่แออัดเหมือนสถานบริการอาบ อบ นวดอีกแห่งหนึ่ง จึงมีความสะดวกในการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ขั้นที่ 2 การเข้าสนามวิจัย การเข้าสนามวิจัยแต่ละครั้งนั้น ผู้วิจัยจะเตรียมประเด็นคำถามไว้คร่าวๆ เพื่อให้ข้อมูลตามที่ผู้วิจัยต้องการ แล้วเดินทางไปสนามวิจัยในฐานะผู้ใช้บริการ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสถานบริการอาบ อบ นวด เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง มิถุนายน 2556 โดยในการเข้าสนามวิจัยแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะพูดคุยกับพนักงานรับรถหน้าร้าน เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและสถานบริการอาบ อบ นวด แห่งนั้นก่อน ประมาณ 10-20 นาที เพื่อสร้างความคุ้นเคย หลังจากนั้นจึงจะเข้าไปในร้านเพื่อเลือกกรณีศึกษา สถานบริการอาบอบนวดแห่งนี้จะมีเฉพาะหมอนวดที่นั่งอยู่ในตู้กระจก จำนวน 6-7 คน การแต่งกายส่วนมากเป็นชุดรัดรูปโชว์สัดส่วน หรือชุดว่ายน้ำ แบบๆ ที่มีลักษณะดึงดูดใจผู้มาใช้บริการ โดยผู้วิจัยพิจารณาเลือกหมอนวดที่มีลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส และมีอัธยาศัยดี แต่ละครั้งที่ไปใช้บริการสถานอาบ อบ นวด ผู้วิจัยจะใช้บริการหมอนวดคนเดิมตลอด จนเกิดความคุ้นเคย และขอเบอร์โทรศัพท์ของหมอนวดไว้เพื่อติดต่อสัมภาษณ์ตามโอกาสที่เหมาะสม

การเข้าสนามวิจัยของผู้วิจัยบางครั้งผู้วิจัยจะไม่เข้าไปใช้บริการแต่จะพูดคุยกับพนักงานรับรถหน้าร้าน และสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของสถานอาบ อบ นวด เกี่ยวกับผู้มาใช้บริการ หรือบางครั้งก็พูดคุยกับหมอนวดขณะที่ออกมาจากร้าน

3.3 ขั้นที่ 3 การดำเนินการเก็บรวบรวม

ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามสถานบริการ อาบ อบ นวด นั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3.4 ขั้นที่ 4 การกำหนดผู้ให้ข้อมูล

กำหนดผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาหมอนวดอาบ อบ นวด ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) หมอนวด ซึ่งเป็นหมอนวดในสถานบริการอาบ อบ นวด ที่ตั้งอยู่บริเวณสามแยกเกรียนแพ ถนน เอกาทศรส ตรงข้ามสถานีขนส่งจังหวัดพิษณุโลก โดยเลือกศึกษากรณีศึกษาหมอนวด ชื่อ “น้องตอง”(นามสมมติ) 2) ผู้ให้บริการการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลกับเพื่อนสนิท และเพื่อนร่วมงานของผู้วิจัยที่เคยใช้บริการสถานบริการอาบ อบ นวด 3) พนักงานประจำร้าน เป็นพนักงานที่มาปฏิบัติงานในสถานบริการอาบ อบ นวด ได้แก่พนักงานเชียร์แขก และพนักงานรับรถ

3.5 ขั้นที่ 5 เครื่องมือและเทคนิควิธีการ

เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือและเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาหมอนวด อาบ อบ นวด ได้แก่ 1) ตัวผู้วิจัย โดยทำการสังเกตและสัมภาษณ์ หมอนวด ผู้ให้บริการ และพนักงานประจำร้าน 2) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป 3) เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3.1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3.2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3.6 ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาหมอนวด อาบ อบ นวด ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปอุปนัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 2.1) การวิเคราะห์ขั้นต้น 2.2) การวิเคราะห์ตีความ 2.3) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอผลการวิเคราะห์

ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทุกสนามวิจัย ดังนี้ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาหมอนวดหมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของสนามวิจัย มุมเหตุจูงใจในการประกอบ

อาชีพ การเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ มุมเหตุจูงใจในการใช้บริการหมอนวดและหมอนวด และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหมอนวดกับผู้ให้บริการและระหว่างหมอนวดกับผู้ให้บริการ ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอโดยการใช้อธิบายความบรรยายประกอบภาพ และนำเสนอคำพูดที่เป็นข้อความสำคัญของผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการบรรยาย ซึ่งนำเสนออาชีพหมอนวดในบทที่ 4 อาชีพหมอนวดแผนไทย ในบทที่ 5 และหมอนวดอาบ อบ นวดในบทที่ 6 จากนั้นจึงนำเสนอการวิเคราะห์ส่วนประกอบของข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ตีความจากกรณีศึกษาหมอนวด หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด โดยมุ่งหาคุณสมบัติของส่วนประกอบของข้อมูลแต่ละชุดแล้วนำคุณสมบัติของส่วนประกอบของข้อมูลมาเปรียบเทียบเพื่อหาลักษณะร่วมที่เหมือนกันและแตกต่างกัน หลังจากนั้นจึงทำการสรุปบรรยายให้เห็นถึงความหมายของข้อมูลเหล่านั้น

สรุปผลการวิจัย

1. มุมเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพ จากการวิจัยพบว่า หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด มีมุมเหตุจูงใจเหมือนกันก็คือ รายได้ ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นส่วนมากจะเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ทั้งนี้การประกอบอาชีพหมอนวดแผนไทยนั้นนอกจากมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว มุมเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพหมอนวดแผนไทยก็คือเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง ทำงานใกล้บ้านมีเวลาดูแลครอบครัว อาชีพและหมอนวดอาบ อบ นวด มุมเหตุจูงใจสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การชักชวนจากเพื่อนประกอบกับการมีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ส่วนอาชีพหมอนวดนั้นมีมุมเหตุจูงใจที่สำคัญ ก็คือ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีประสบการณ์และความเชื่อเกี่ยวกับการดูดวง ซึ่งจะเห็นได้ว่ามุมเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพของหมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด เกิดจากปัจจัยภายนอก ส่วนหมอนวด เกิดจากปัจจัยภายใน

2. การเห็นคุณค่าในตนเองและทัศนคติต่ออาชีพ จากการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบอาชีพหมอนวด หมอนวดแผนไทย และหมอนวดอาบ อบ นวด มีความรู้สึกพึงพอใจและเห็นคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่ออาชีพของตน ในทิศทางบวกด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับ “ตน” ของ Rogers ที่กล่าวถึงความรู้สึก

เห็นคุณค่าในตนเองว่า “ตน” อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวุฒิภาวะ ซึ่งการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ตน” มีความสำคัญที่ถือว่าเป็นคุณลักษณะประจำตัวของตนเอง เป็นความคิดที่เกี่ยวกับ “ตน” ในด้านคุณค่าของตนเอง แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบอาชีพทั้ง 3 อาชีพดังกล่าว มีความมั่นคงทางอารมณ์และบุคลิกภาพ มีสัมพันธ์ภาพที่ดี มีสมรรถภาพสูงในการปฏิบัติงานภารกิจตามหน้าที่ ไม่ค่อยมีความวิตกกังวลและไม่ค่อยใช้กลไกในการป้องกันตนเอง จึงทำให้เกิดความพึงพอใจและเห็นคุณค่าในตนเองและอาชีพของตนเองด้วย ดังนั้นไม่ว่าใครจะประกอบอาชีพอะไรก็ตามโดยส่วนลึกของจิตใจมักจะมี ความพึงพอใจและเห็นคุณค่าในตนเองและอาชีพของตนเองเสมอ

3. มุลเหตุจูงใจในการให้บริการ จากการวิจัยพบว่า มุลเหตุจูงใจที่เหมือนกันของผู้มาใช้บริการหมอดูและหมอนวดอาบ อบ นวด คือ ความสนใจใคร่รู้ แต่ลักษณะความสนใจใคร่รู้นั้นจะแตกต่างกัน คือ ผู้ใช้บริการหมอดู สนใจใคร่รู้เกี่ยวกับดวงชะตา เพื่อสามารถวางแผนชีวิตของตนเอง หรือเพื่อทำให้มีกำลังใจและมีความหวังในการดำเนินชีวิตต่อไป ส่วนผู้บริการหมอนวด อาบ อบ นวด นั้นสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับวิธีการให้บริการอาบ อบ นวด เมื่อใช้บริการแล้วช่วยผ่อนคลายได้จริงหรือไม่ และมุลเหตุจูงใจที่เหมือนกันของผู้ใช้บริการหมอดูและหมอนวดแผนไทยคือ มีความทุกข์ แต่ทั้งนี้ผู้บริการหมอดูมีความทุกข์ทางใจ คือเกิดสภาวะทางจิตใจ เกิดความวิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง หรือความลังเลในการตัดสินใจ ต้องการคนช่วยปรับสภาพจิตใจให้มีความหวัง มีกำลังใจที่จะเผชิญต่อสภาวะปัญหาต่างๆ และต้องการคนช่วยในการตัดสินใจ ส่วนผู้บริการหมอนวดแผนไทยนั้น มีความทุกข์กาย คือการปวดของกล้ามเนื้อ ปวดเมื่อยร่างกาย ต้องการผ่อนคลายทางด้านร่างกาย ซึ่งจะคล้ายคลึงกับผู้บริการหมอนวด อาบ อบ นวด เป็นประจำ หรือที่เรียกว่าลูกค้าประจำ มุลเหตุจูงใจสำคัญก็คือ ต้องการผ่อนคลายทางด้านจิตใจและร่างกายเหมือนกับ ผู้ใช้บริการหมอดูและหมอนวดแผนไทย แต่เป็นการผ่อนคลายทางด้านความรู้สึก โดยลูกค้าประจำของสถานบริการอาบ อบ นวด นั้นจะไปใช้บริการเพื่อความสุขสบายใจมากกว่า เนื่องจากความชื่นชอบและความคุ้นเคยกับการไปใช้บริการ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า

หมอดูและหมอนวด ก็คือที่ระบายความใคร่และความเครียดของสังคมไทยนั่นเอง

4. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้บริการ จากการวิจัย พบว่า กรณีหมอดูผู้ให้บริการจะมีความรู้สึกเชื่อมั่นนับถือหมอดู ส่วนหมอดูนั้นจะมีความรู้ยากช่วยเหลือให้ผู้ที่มาใช้บริการได้มีความสุขหลังจากการให้บริการ และให้สารสนเทศที่เป็นทางเลือกในการดำรงชีวิต ปฏิสัมพันธ์ระหว่างหมอนวดแผนไทยกับผู้บริการนั้นจะมี 2 ลักษณะคือแบบห่างเหิน จะเป็นลักษณะการพูดคุยทักทายตามมารยาทของผู้ให้บริการกับผู้บริการ และแบบสนิทสนม จะเป็นลักษณะของการพูดคุยได้ทุกเรื่องอย่างสนิทใจ สามารถพูดคุยปรึกษาปัญหาชีวิต การดำรงชีวิตกันได้ ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างหมอนวด อาบ อบ นวด กับผู้บริการ มีลักษณะเป็นแบบชั่วคราว จะมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการให้และการให้บริการ และเป็นการให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหมอดูกับผู้บริการจะมีความผูกพันกันมากกว่าส่วนหมอนวด อาบ อบ นวด กับผู้บริการจะมีความผูกพันกันน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากรณีตัวอย่างของหมอดูและหมอนวดจาก 3 แหล่ง ได้แก่ หมอดู เลือกศึกษาผู้ประกอบอาชีพหมอดูแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก หมอนวดแผนไทย เลือกศึกษาผู้ประกอบอาชีพหมอนวด ณ ศูนย์บริการนวดแผนไทยโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ และหมอนวด อาบ อบ นวด เลือกศึกษาผู้ประกอบอาชีพหมอนวด ณ สถานบริการอาบ อบ นวด ในจังหวัดพิษณุโลก โดยประเด็นที่ทำการศึกษาประกอบด้วย มุลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ มุลเหตุจูงใจในการให้บริการของผู้บริการ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ให้บริการกับผู้บริการ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้สารสนเทศที่ได้นั้นเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของกรณีศึกษาตัวอย่างที่ทำการศึกษา โดยข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้อาจจะมีความแตกต่างจากกรณีศึกษาอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในด้านความต้องการของผู้ประกอบอาชีพหมอดูและหมอนวด เกี่ยวกับความต้องการการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นอาชีพที่มีความน่าเชื่อถือและมั่นคง รวมทั้งกระบวนการขึ้นทะเบียนการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจสำหรับผู้มาใช้

บริการมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของรัฐบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่ามีนโยบายใดเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพหมอดูและหมอนวดอย่างไร มีการส่งเสริมกระบวนการจัดการศึกษาเข้าสู่อาชีพอย่างไร มีการพัฒนาฝีมือและทักษะ รวมทั้งการกำกับติดตามในด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของหมอดูและหมอนวดอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กัญช์ ศศิธร. (2541). *บทบาทของหมอดูในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คะแนน พวงมาลัย. (2548). *การศึกษาการบริหารจัดการสถานประกอบการนวดแผนโบราณ : กรณีศึกษาวิถีชีวิตของหมอดนวดแผนโบราณ*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2552). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: คำสมัย.

Rogers, C.R. (1974). *Psychotherapy and Personality Change*. Chicago: University of Chicago Press.